

potrebe i "sposobnosti" uvijek socijalno konstruirane, te da Sen pretjerano naglašava značaj fizioloških, a podcjenjuje ulogu socijalnih potreba. Townsend je ne samo jedan od najutjecajnijih modernih istraživača siromaštva već je svojom knjigom *Poverty in the United Kingdom* (1979.) uspješno promovirao koncept relativnog siromaštva. Za razliku od uskih ekonomskih definicija, koje siromaštvo poistovjećuju s niskim dohotkom ili financijskim siromaštvom, Townsend je, polazeći od pojmovi relativne deprivacije i "stila života", pridonio shvaćanju siromaštva kao višedimenzionalnog fenomena. Osim toga, on je u analizu siromaštva osim privatnih uključio i javne resurse, koji su nejednako distribuirani u društvu, te utječu na aktualni životni standard. Mogli bismo kazati da je Townsend, skupa s drugim sociolozima koji podržavaju pristup relativne deprivacije, pridonio promjeni analitičkih oruđa za mjerenje i analizu siromaštva.

Drugi tom knjige, kao i prvi, sadržava niz radova koji se bave ekonometrijskim problemima, odnosno pitanjima mjerenja (npr. indeksi siromaštva i ekvivalentne ljestvice). Mjerenje siromaštva uglavnom pretpostavlja utvrđivanje granice koja jasno odvaja siromašne od nesiromašnih, te korištenje podataka o distribuciji dohotka među siromašnima i nesiromašnima u svrhu izvođenja određenih agregatnih indeksa siromaštva. Najčešće korištena mjera siromaštva je stopa siromaštva (udio siromašnih pojedinaca ili kućanstava u ukupnom stanovništvu). Tu mjeru mogu lako interpretirati i stručnjaci i laici, ali je njezin glavni nedostatak u tome što ne uzima u obzir koliko su siromašna kućanstva stvarno udaljena od linije siromaštva, odnosno ne daje nikakav uvid u to kako je blagostanje distribuirano među kućanstvima ispod linije siromaštva. Može postojati značajna razlika u blagostanju između siromašnog kućanstva tik ispod linije siromaštva i kućanstva koje nema gotovo nikakvog dohotka. Stopa

siromaštva mjeri samo broj siromašnih i posve je neosjetljiva na dubinu njihova siromaštva. Rješenje tog problema ponudili su Foster, Greer i Thorbecke u obliku skupine indeksa koji su poznati pod imenom FGT indeksi (prema početnim slovima njihovih prezimena). Tako je danas uobičajeno da se uz stopu siromaštva računa indeks jaza siromaštva i indeks oštine siromaštva.

Ostali radovi u okviru drugoga toma bave se različitim načinima mjerenja siromaštva, relativne deprivacije, nejednakosti, dohodovne distribucije, itd. U završnom dijelu drugoga toma nalazimo i radove koji se bave formalnim statističkim problemima, prvenstveno vezano za kvalitetu i način prikupljanja podataka o siromaštvu i distribuciji prihoda.

Ovaj dvotomni zbornik radova o problemima mjerenja siromaštva i nejednakosti zasigurno nije namijenjen širokoj javnosti, već uskom krugu stručnjaka koji se bave ovim temama te imaju adekvatna ekonometrijska i statistička znanja. Još jednom treba istaći da se u prikazanom izdanju nalaze radovi koji su već objavljeni u dugom intervalu, počevši od prvih pokušaja mjerenja nejednakosti i siromaštva na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, pa do najnovijih radova. Glavna je vrijednost ove publikacije u tome što su na jednome mjestu sakupljeni ključni klasični i suvremeni radovi koji se bave načinima mjerenja siromaštva i ekonomske nejednakosti.

Zoran Šućur

REVUE INTERNATIONALE DE SÉCURITÉ SOCIALE

Godina 46, 2003.

Prošle godine objavljena su tri sveska ovog časopisa. Kao i u dosadašnjim

godištima, tako i u ovom nalazimo nekoliko zanimljivih članaka korisnih u komparativnim studijama sustava socijalne sigurnosti.

U prvom broju zapažen je prilog *Optimizirati socijalnu zaštitu: politike aktiviranja u okviru New Laboura*. Autori članka su Robert Walker, profesor socijalne politike na Sveučilištu Nottingam u Velikoj Britaniji i Michael Wiseman, profesor javne i ekonomske politike na Sveučilištu George Washington u SAD. Oni analiziraju i ocjenjuju rezultate socijalne politike «aktiviranja» britanske Laburističke stranke, koja se u posljednje vrijeme naziva New Labour, u razdoblju nakon 1997. godine, kada je ova stranka pod vodstvom Tonyja Blaira preuzela vlast u Velikoj Britaniji. Radi se o ambicioznom programu reforme socijalne zaštite u okviru šire strategije kojoj je cilj potpuno suzbiti dječje siromaštvo, prevladati ili reducirati socijalnu isključenost, te učiniti što je moguće više da bi se korisnici socijalnih prestacija uključili u tržište rada i aktivan život. Ta je reforma svojevrsni britanski odgovor na izazove povećane mobilnosti svjetskog kapitala i smanjenih sposobnosti nacionalnih vlada da provode protekcionističku ekonomsku i socijalnu politiku. Ti i drugi procesi uzrokuju podjelu radne snage na tvrdu jezgru zaposlenih i dobro plaćenih na jednoj, te na periferne i slabo plaćene radnike na drugoj strani.

Taj program jedan je pokazatelj koji svjedoče o repozicioniranju britanske laburističke stranke prema političkom centru. Autori članka analiziraju nekoliko posebnih programa koje je u proteklom razdoblju ostvarila laburistička vlada i zaključuju da dosta rezultata New Laboura upućuje na optimizam. Ipak, oprezni su u pogledu perspektiva programa, jer njegov uspjeh ovisi o ukupnoj gospodarskoj konjunkturi, koja je, kako ističu, u proteklom razdoblju bila relativno povoljna za provedbu takvih socijalnih reformi.

Drugi zanimljiv prilog u prvom broju je *Socijalna zaštita u Europi: europska*

sindikalna perspektiva. Autor je Martin Hutsebaut, administrativni direktor Europskog sindikalnog instituta (ISE) u Bruxellesu. Poznato je da vlade zemalja članica Europske unije intenzivno tragaju za modalitetima prilagodbe sustava socijalne zaštite društvenim promjenama u suvremenom svijetu. Pritom polazi od pretpostavke da jedino uspješna kombinacija gospodarske, fiskalne i socijalne politike može održati vitalnim europske sustave socijalne zaštite. Članak je dobro dokumentiran tabelama i grafikonima o osnovnim socijalnim davanjima i uslugama, pa pruža dobar uvid u stanje socijalne zaštite u zapadnoeuropskim, a u nekim aspektima i u nekim srednjoeuropskim tranzicijskim zemljama. Tako su npr. od svih socijalnih troškova zemalja Europske unije 1999. godine izdaci za mirovine činili 46%, za zdravstvenu i invalidsku zaštitu 32,9%, za obitelj 8,5%, za nezaposlenost 6,8% i za stanovanje i socijalnu pomoć 3,8%. Opterećenje plaća porezima i doprinosima iznosilo je 2000. godine 39,3%. S druge strane, zamjenska stopa za pojedina socijalna davanja (udio u prosječnim plaćama) bila je relativno visoka u nekim zapadnoeuropskim zemljama. Kad se radi o mirovinama, neto zamjenska stopa u odnosu na prosječnu plaću sredinom 90-ih godina kretala se od 25% za žene u Velikoj Britaniji i muškarce u Grčkoj do 76% za muškarce u Portugalu i 80% za žene u Danskoj. Autori, nadalje, upozoravaju na krupne probleme pred kojima se danas nalazi socijalna zaštita u Europskoj uniji. U prvom redu radi se o socijalnoj zaštiti atipičnog rada koji je zastupljen s oko 30% u ukupnoj europskoj zaposlenosti. Atipični u odnosu na stabilni rad podrazumijeva osjetno veću ekonomsku i socijalnu nesigurnost. Zato je upravo na tom području potrebna društvena intervencija koja bi poboljšala socijalnu zaštitu zaposlenih na sve češćim atipičnim poslovima. Europskim zemljama velik problem predstavlja rano povlačenje u mirovinu velikog broja

radnika, pri čemu je bila presudna politika ranog umirovljenja koja je prakticirana u posljednja dva-tri desetljeća. Tako je u dobi od 55 do 64 godine u EU sada zaposleno 36,3% stanovnika, dok u Švedskoj udio zaposlenih u toj dobnoj skupini iznosi 61,6% i u Danskoj 51,4%. Autor se zalaže za to da se mnogo više pažnje posveti shemama fleksibilnog umirovljenja, odnosno kombiniranja djelomične mirovine i djelomičnog rada. Nadalje, zbog sve većeg broja starih, nemoćnih ljudi trebat će razviti novu granu osiguranja (*assurance dépendance*), što su, uostalom, već učinile neke zemlje, npr. Njemačka. Nadalje, autor smatra da je perspektiva mirovinskog sustava u individualizaciji mirovina, koje će ovisiti o pojedinačnim doprinosima zaposlenih u razne mirovinske fondove. Tako se osnažuje kategorija komplementarnih, profesionalnih mirovina. Paralelno s tim, ističe autor, treba razvijati sheme univerzalnih mirovina za sve građane, koje će se financirati iz općih fiskalnih izvora, odnosno iz poreza. Autor daje neke preporuke za razvoj socijalne politike u europskim zemljama. Smatra da troškovni pritisak na rad treba smanjiti financiranjem socijalnih izdataka iz javnih izvora ili pak premještanjem poreza s plaća na dobit i druge faktore proizvodnje. Zanimljivo je da taj sindikalni analitičar posebnu pažnju poklanja djeci, odnosno usklađivanju obiteljskih i radnih obveza, što je prioritet europske obiteljske politike. U tom smislu autor se poziva na preporuku Europskog vijeća usvojenu na sastanku u Barceloni 2002. godine. U njoj se ističe da 90% djece između 3 i 6 godina u zemljama Europske unije 2010. godine treba imati mjesto u predškolskim institucijama, kako je to, uostalom, danas slučaj u skandinavskim i još nekim zemljama. Starenje stanovništva, s druge strane, nameće potrebu širenja i diversifikacije uslužnih djelatnosti za stare ljude koji sve manje žive u kućanstvima sa svojom djecom. Kad je riječ o poželjnoj razini socijalnih usluga, autor

spominje tri zemlje koje su u tom pogledu ostvarile najviše domete. U cjelini gledano, riječ je o vrlo zanimljivoj i informativnoj prilogi.

U ovom broju još su objavljeni sljedeći prilozi: *Kolumbijski mirovinski sustav nakon reforme 1994.: jedna evaluacija, Reforma financiranja zdravstvene zaštite u Republici Koreji: socijalna solidarnost ili učinkovitost?* i «*Managed care*» i *tradicionalno osiguranje: komparativna analiza kvalitete skrbi*.

U drugom broju časopisa također ćemo izdvojiti dva članka. Prvi je *Europski sud pravde i slobodna cirkulacija pacijenata u Europskoj uniji*. Autori su Elias Mossialos s Londonske škole za ekonomske i političke znanosti te Willy Palm iz Međunarodne mutualističke asocijacije u Bruxellesu. Ta dvojica autora upozoravaju na probleme koji proizlaze iz znatne divergentnosti europskih sustava zdravstvene zaštite. Zdravstveni su sustavi daleko od nužne kompatibilnosti u okviru Europske unije. U njih određenu promjenu unose presude Europskog suda pravde, koje *de facto* limitiraju diskreciono pravo država da slobodno odlučuju o zdravstvenoj zaštiti koju državljani iz drugih zemalja Unije traže na njihovom teritoriju. Namećući novu praksu vezanu uz mobilnost pacijenata, Europski je sud, smatraju autori, unio nesigurnost u sustav socijalne zaštite zemalja članica. «Jurisprudencija Europskog suda na određeni način suprotstavlja načelo slobodnog izbora liječenja pacijenta u okviru Unije načelu teritorijalnosti i kontrole država – članica nad njihovim sustavom socijalne sigurnosti», zaključuju autori ovog priloga. Ipak, činjenica je da kretanje pacijenata unutar Europske unije dosad nije poprimilo značajnije razmjere. Naime, traženje zdravstvenih usluga u drugim zemljama Unije nailazi na dosta prepreka, a pritom je bitna pravna nesigurnost, pa i drugi razlozi slabe mobilnosti pacijenata (npr. problem komunikacije

i povjerenja). Ipak, u budućnosti treba očekivati da će se «medicinski turizam», kako ga neki ironično nazivaju, u narednom razdoblju sigurno povećati, jer će pristizati nove, obrazovanije generacije europskih građana koje će biti prostorno mobilnije. Realno je pretpostaviti da će se tada postaviti pitanje nejednakosti pojedinih socijalnih slojeva u pogledu pristupa zdravstvenim uslugama, pogotovo onim visoke kvalitete i složenosti. Stoga i u zdravstvenom području treba voditi aktivnu politiku na razini Unije, zaključuju autori.

Drugi članak koji u ovom broju privlači pažnju je *Razlika između hendikepa i nesposobnosti*. Napisao ga je Paul Spicker sa Sveučilišta Robert Gordon u Aberdeenu, Velika Britanija. Autor hendikep definira kao funkcionalno ograničenje neke osobe u njenim svakodnevnim aktivnostima. Drugim riječima, radi se o nedovoljnim predispozicijama pojedinaca da u kolektivnom životu sudjeluje ravnopravno s drugima građanima. S druge strane, nesposobnost za rad vezana je uz one osobe koje nisu u stanju, uglavnom privremeno, raditi zbog nekih zdravstvenih problema. Ta se dva pojma često preklapaju. Hendikepiranost istovremeno ne mora značiti nesposobnost za rad, a nesposobni za rad ne moraju biti hendikepirani. Nesposobnost za rad obično traje relativno kratko. Međutim, ako nesposobnost za rad traje dugo, onda se ona transformira u invalidnost. Autori upozoravaju da je veoma važno razlikovanje tih statusa, jer iz njih proizlaze konkretna socijalna prava. Tako se, na primjer, socijalna davanja po osnovi invaliditeta ne dodjeljuju po istim osnovama kao i davanja za radnu nesposobnost. Autor potom raspravlja o raznim politikama koje se odnose na invaliditet i nesposobnost za rad, kao i o mjerama koje se u okviru tih politika poduzimaju. Posebno navodi obeštećenje za slučaj invalidnosti, readaptaciju, promociju zapošljavanja, jednakost šansi, socijalnu participaciju, financiranje i neke druge aspekte tih mjera.

Treći članak u ovom broju na koji ćemo svratiti pažnju je *Socijalno upravljanje: dogovorno upravljanje institucijama socijalne sigurnosti, socijalne pomoći i zdravstvene zaštite*. Autori su Vanessa Verdeyen i Bea Van Buggenhout sa Instituta za socijalno pravo Katoličkog sveučilišta u Louvainu, Belgija. Autorice upozoravaju da je koncept dogovornog upravljanja 70-ih i 80-ih godina privukao pažnju ekonomista i pravnika u SAD. Kad je kasnije primijenjen u socijalnim institucijama, institut dogovornog upravljanja dobio je naziv «socijalno upravljanje». Taj se model pokazao vrlo korisnim u socijalnim djelatnostima. Radi se o tome da se u situaciji «traženja ravnoteže» daje prilika stranama u socijalnom procesu tako da se one uzajamno kompletiraju i kontroliraju, pa tako unapređuju socijalnu situaciju usuglašenim rješenjima. Autorice analiziraju pojedine elemente socijalnog upravljanja u području socijalne sigurnosti i socijalne pomoći. Njihov je zaključak da socijalno upravljanje pozitivno utječe na djelovanje socijalnih institucija.

U drugom broju još su objavljeni prilozima: *Ponovno dimenzioniranje starosnog mirovinskog sustava u Danskoj*, *Značenje stambenih troškova pri međunarodnoj usporedbi rezultata socijalnih država*, te članak *Iz reforme u krizu: mirovinski sustav u Argentini*.

Broj 3-4 časopisa u cijelosti je posvećen socijalnoj sigurnosti u Africi. Uz uvodnik u tom dvobroju nalazimo jedanaest priloga autora iz raznih afričkih zemalja. U uvodniku, koji su priredili pozvani urednici Théopiste Butare iz Međunarodne asocijacije za socijalnu sigurnost i Edwin Kaseke sa Škole za socijalni rad Sveučilišta Zimbabvea u Harareu, upozorava se na tešku socijalnu i ekonomsku situaciju u afričkim zemljama. Veliku zaostalost Afrike ilustrira podatak prema kojem na tom kontinentu ima samo 15% zaposlenih u formalnom sektoru. Od stjecanja neovisnosti prije nekoliko desetljeća u pretežnom broju afričkih

zemalja nije bilo znatnijeg poboljšanja životnih uvjeta ljudi. Afričke su zemlje pritisnute teškim bremenom siromaštva, vanjskih dugova i surovom globalizacijom. U Africi se, tvrde autori, treba boriti protiv indiferentnosti i isključenosti ogromne većine stanovništva, koja nema nikakvog utjecaja na javne poslove. Ekonomsko restrukturiranje odvija se u nepovoljnim uvjetima i negativno utječe na sustav socijalne sigurnosti. Kad je riječ o zdravstvu, neke afričke zemlje nalaze se u zastrašujućim uvjetima pandemije SIDE koja je potpuno destabilizirala njihov socijalno-ekonomski razvoj. Upravo pandemija SIDE svjedoči o tome koliko je važno uspostaviti i održavati sustav zdravstvene zaštite na nacionalnoj razini. U brojnim studijama o situaciji u Africi u prvi se plan ističe potreba informiranja i senzibiliziranja javnosti za probleme socijalne zaštite. Osim na sveprisutne bolesti, neishranjenost i siromaštvo autori upozoravaju na akutne ekološke probleme koji pogađaju afričke zemlje. Prilozi u tom broju časopisa na drastičan nas način upozoravaju da nedaleko od nas Europljana cijeli jedan kontinent živi u teškoj neimaštini i da je preplavljen mnoštvom socijalnih problema, koje jednostavno ne smijemo ignorirati i zbog naše budućnosti.

U svakom broju ovog časopisa nalazimo recenzije, bibliografske bilješke te popis aktualnih knjiga iz područja socijalne sigurnosti.

Vlado Puljiz

JOURNAL OF EUROPEAN SOCIAL POLICY

Godina 13, 2003.

Već u prvom broju ovog godišta časopis jasno iskazuje svoju usredotočenost na

proces reformi pojedinih tipova europskih socijalnih država i na «sveeuropske» procese, pri čemu su proširenje EU i njegove brojne posljedice sve više jedna od dominantnih tema. Sukladno tome u prvom tekstu prvog broja Thomas Bahle objavljuje članak pod naslovom *The changing institutionalization of social services in England and Wales, France and Germany: is the welfare state on the retreat?*. Njegova je osnovna teza da reforme u tako različitim zemljama vode povećanoj integraciji i društvenoj kontroli sustava socijalnih usluga. Pritom, naravno, različiti tipovi socijalnih država to čine na specifičan način. Suprotno općem uvjerenju da su reforme od početka 80-ih godina 20. stoljeća u Engleskoj i Walesu bitno povećale stupanj privatizacije i decentralizacije, autor navodi nekoliko argumenata koji to uvjerenje dovode u pitanje: financiranje (i privatnih usluga) ostalo je većinom javno, lokalne socijalne službe zadržale su jaku kontrolu nad financiranjem i alokacijom usluga, izvedena je funkcionalna razdioba socijalnih i zdravstvenih usluga, ali ne i stvarno preusmjerenje kompetencija od centralne ka lokalnoj vlasti. Nasuprot tome, u Francuskoj je došlo do stvarne decentralizacije i, unutar toga, renesanse neprofitnog sektora. Pritom treba znati da je Francuska imala najcentraliziraniji sustav, te da je lokalni korporativizam sada zamijenio onaj centralni. U Njemačkoj su, pak, oslabili neki elementi korporativizma, i to kako zbog ponovnog ujedinjenja tako i zbog promjena u obiteljskoj politici i uvođenja osiguranja za dugotrajnu njegu. Zaključno autor tvrdi da reforme u analiziranim zemljama potvrđuju tezu o mješavini institucionalnog kontinuiteta i inovacija: socijalne usluge su postale kompleksnije, ali i integriranije u sustav.

Pitanje proširenja EU u fokusu je interesa Georga Vobrube i to uz vrlo intrigantni naslov: *The enlargement crisis of the European Union: limits of the dialectics of integration and expansion*. Razmatrajući